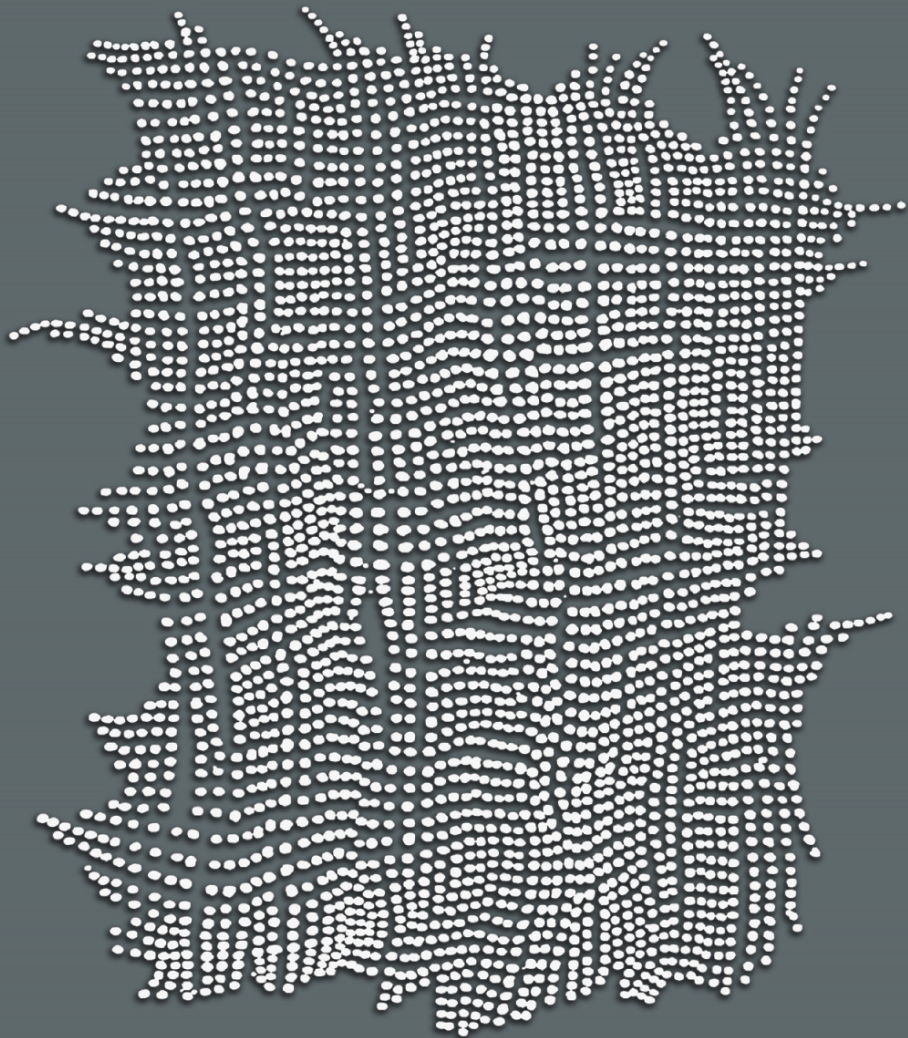

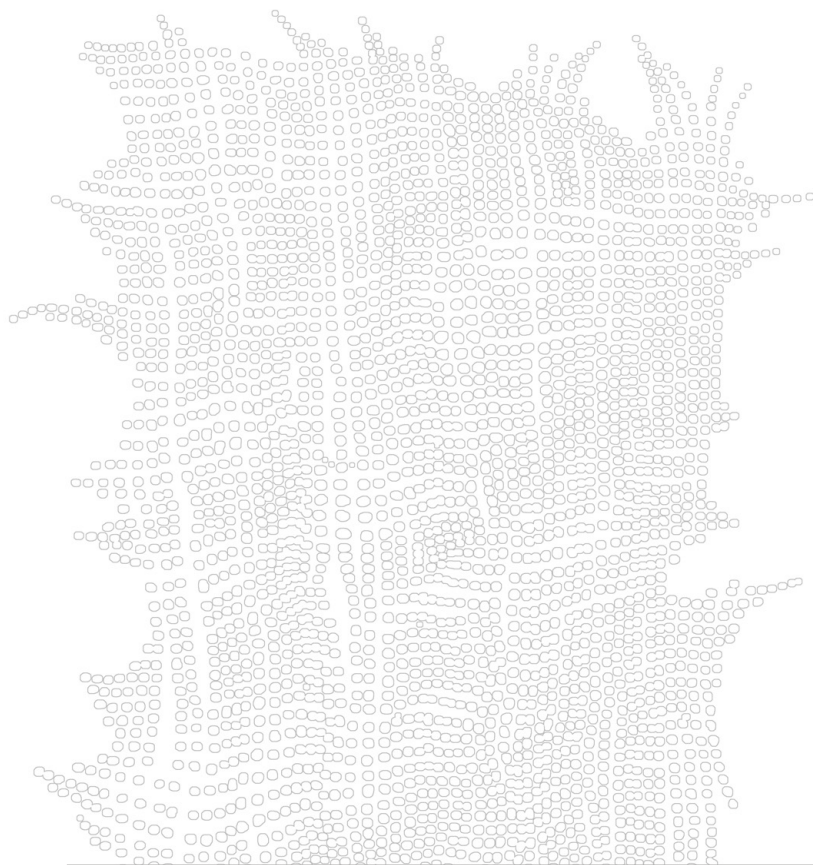
PRAWO AUTORSKIE

Janusz Barta
Ryszard Markiewicz

PRAWO AUTORSKIE

Janusz Barta
Ryszard Markiewicz

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

4. WYDANIE

Stan prawny na 1 stycznia 2016 r.

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Rybczyńska

Łamanie
JustLuk Łukasz Drzewiecki, Justyna Szumieł, Krystyna Szych

Projekt graficzny okładki:
Judyta Papp

Grafika:
Judyta Papp / inspirowana rysunkiem Stefana Papp

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer SA, 2016

© Copyright for cover design © Judyta Papp / judytapapp.com

ISBN: 978-83-264-9694-3

4. wydanie

Wydane przez:
Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	11
Od autorów	17
Rozdział I. Uwagi wstępne	21
Rozdział II. Źródła prawa	28
Rozdział III. Prawo autorskie	37
1. Przedmiot prawa	37
1.1. Uwagi ogólne	37
1.2. Pojęcie utworu w prawie Unii Europejskiej	43
1.3. Cecha twórczości i indywidualności	48
1.4. Problemy praktyczne dotyczące kwalifikacji wytworu intelektualnego jako utworu	57
1.5. Cecha indywidualności w poszczególnych składnikach i rodzajach dzieł	59
1.6. Kontrowersyjnie o kryterium twórczości w prawie autorskim	78
1.7. Utwór zależny	83
1.8. Wyłączenia wybranych kategorii wytworów intelektu spod prawa autorskiego	87
2. Powstanie i czas ochrony praw autorskich	95
3. Podmiot praw autorskich	105
3.1. Twórca	105
3.2. Współautorstwo	106
3.3. Twórczość pracownicza	113
3.4. Inne podmioty praw autorskich	116
3.5. Następcy prawni	119

4. Autorskie prawa osobiste	120
4.1. Uwagi ogólne	120
4.1.1. Wprowadzenie	120
4.1.2. Usytuowanie	121
4.1.3. Treść i naruszenie	123
4.1.4. Ochrona po śmierci	128
4.1.5. Problem wspólności praw	129
4.1.6. Umowy	130
4.1.7. Utwory pracownicze	132
4.2. Poszczególne autorskie prawa osobiste	133
4.2.1. Prawo do autorstwa	133
4.2.2. Prawo do integralności utworu	138
4.2.3. Prawo do rzetelnego wykorzystania utworu	144
4.2.4. Prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności	147
4.2.5. Prawo dostępu do dzieła	149
4.3. Ochrona autorskich dóbr osobistych a stosunki umowne	150
5. Autorskie prawa majątkowe	151
5.1. Treść prawa	151
5.1.1. Uwagi ogólne	151
5.1.2. Pojęcie korzystania	154
5.1.3. Pola eksploatacji	159
5.1.4. Postacie korzystania z utworu	161
5.1.5. Prawo do wynagrodzenia i rozporządzania utworem	167
5.1.6. <i>Droit de suite</i>	172
5.1.7. Zabezpieczenia przed dostępem do utworów	173
5.1.8. Prawa wyłączne do utworu a własność egzemplarza utworu	178
5.2. Wyczerpanie prawa	179
5.3. Ograniczenia w wykonywaniu prawa	190
5.4. Ograniczenia treści autorskich praw majątkowych	191
5.4.1. Uwagi wstępne	191
5.4.2. Dozwolony użytek osobisty	227
5.4.3. Swoboda cytowania	235
5.4.4. Parodia, pastisz i karykatura	244
5.4.5. Antologie	248
5.4.6. Przedruk	255
5.4.7. Licencje dla celów naukowych i dydaktycznych	256
5.4.8. Publiczne odtwarzanie programu radiowego lub telewizyjnego ..	263
5.4.9. Nagrania efemeryczne i archiwalne	265
5.4.10. Dzieła osierocone	266
5.4.11. Inne postacie licencji	271
5.4.12. Kontrowersyjnie o dozwolonym użytku w prawie autorskim	274

5.5. Rozszerzony zbiorowy zarząd	289
5.5.1. Uwagi ogólne	289
5.5.2. Zawieranie umów w sprawie korzystania z utworów niedostępnych w obrocie handlowym	291
5.5.3. Reemisja programów w sieciach kablowych	293
6. Regulacje szczególne	294
6.1. Programy komputerowe	294
6.2. Utwór audiowizualny	309
7. Umowy	325
7.1. Zasada wolności kontraktowej i jej ograniczenia	325
7.1.1. Zasada specyfikacji w umowie pól eksploatacji utworu	333
7.1.2. Zakaz obejmowania umową nieznanymi (w chwili jej zawierania) pól eksploatacji utworu	342
7.1.3. Zakaz zawierania umów w części dotyczącej wszystkich utworów lub wszystkich utworów określonego rodzaju tego samego twórcy mających powstać w przyszłości	343
7.1.4. Zakaz zbycia i zrzeczenia się prawa do wynagrodzenia	343
7.1.5. Nakaz zawierania pod rygorem nieważności umów o przeniesienie autorskich praw majątkowych i umów licencyjnych wyłącznych w formie pisemnej (art. 53 i art. 67 ust. 5 pr. aut.)	343
7.1.6. Autorskie dobra osobiste a umowy	345
7.1.7. Inne ograniczenia swobody umów	347
7.2. Przepisy względnie obowiązujące	347
7.3. Zasady redakcji kontraktów autorskich	350
7.3.1. Uwagi ogólne	350
7.3.2. Redakcja umowy licencyjnej	355
7.4. Licencje <i>open source</i> , <i>creative commons</i> i ruch <i>open access</i>	364
8. Ochrona praw autorskich i praw pokrewnych	372
8.1. Autorskie prawa osobiste	372
8.2. Autorskie prawa majątkowe	374
8.2.1. Uwagi ogólne	374
8.2.2. Stwierdzenie naruszenia i podmiot odpowiedzialny	375
8.2.3. Roszczenia	383
8.2.4. Przedawnienie	397
8.2.5. Zagadnienia procesowe	399
8.3. Nadużycie prawa autorskiego	406
Rozdział IV. Prawa pokrewne	410
1. Uwagi generalne	410
2. Prawo do artystycznych wykonań	412
3. Prawa do fonogramów i wideogramów	417
4. Prawo do nadań	419
5. Prawo do pierwszego wydania	419

6. Prawo do wydania naukowego i krytycznego	421
7. Ochrona praw pokrewnych	423
Rozdział V. Sui generis ochrona baz danych	424
1. Wprowadzenie	424
2. Przedmiot ochrony	428
3. Producent bazy danych	430
4. Treść ochrony	431
5. Czas ochrony	437
6. Ochrona baz danych	438
Rozdział VI. Organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i pokrewnymi. Komisja Prawa Autorskiego	439
1. Uwagi ogólne	439
2. Wykonywanie zbiorowego zarządu w stosunkach wewnętrznych	440
3. Wykonywanie zbiorowego zarządu w stosunkach zewnętrznych	444
4. Tabele wynagrodzeń	445
5. Wielość organizacji zbiorowego zarządzania	451
6. Domniemania	454
7. Dyrektywa 2014/26 w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi	456
Rozdział VII. Prawo autorskie w internecie	461
1. Problematyka	461
2. Przedmiot ochrony	464
3. Podmiot prawa	467
4. Treść prawa autorskiego	468
4.1. Uwagi ogólne	468
4.2. Dozwolony użytek w sieciach komputerowych	469
4.2.1. Uwagi wstępne	469
4.2.2. Zwielokrotnienie utworu w ramach art. 23 ¹ pr. aut.	471
4.2.3. „Przedruk internetowy”	477
4.2.4. Licencja dla bibliotek <i>on-line</i>	479
4.2.5. Licencja dla celów dydaktycznych i naukowych	481
4.2.6. Projekt Google	482
5. Odpowiedzialność za naruszenie prawa autorskiego w internecie	485
5.1. Odpowiedzialność dostawcy zawartości sieci	485
5.2. Odpowiedzialność dostawcy usług w sieciach (<i>service provider</i>)	485
5.3. Przechowywanie utworów na stronach internetowych	487
5.3.1. Istota problemu	487
5.3.2. Bezpośrednie czy pośrednie wkraczanie w prawo autorskie	490
5.3.3. Artykuł 14 u.ś.u.e.	494
5.3.4. Wnioski	509

5.4. Odpowiedzialność użytkownika końcowego	516
5.5. Odpowiedzialność za odesłania	517
5.5.1. Uwagi ogólne (oceny przed wyrokiem w sprawie <i>Svensson</i>)	517
5.5.2. Sprawa <i>Svensson</i>	518
5.5.3. Odpowiedzialność za systemy wyszukiwawcze	531
5.5.4. Twory w odnośnikach	538
5.6. Blokowanie dostępu do platform internetowych przez dostawcę internetu	540
5.7. Piractwo i transfer plików MP3	544
6. Elektroniczny zbiorowy zarząd prawami autorskimi	551
7. Rozpowszechnianie przedmiotów praw wyłącznych <i>on-line</i>	553
7.1. Terminologia	553
7.2. Ochrona prawnoautorska ze względu na rozpowszechnianie chronionych dóbr <i>on-line</i>	555
7.3. Miejsce korzystania z utworu	558
7.4. Unia Europejska wobec rozpowszechniania utworów w trybie <i>on-line</i> ...	561
Rozdział VIII. Konwencje międzynarodowe	566
1. Konwencja berneńska	566
2. Konwencja rzymska	569
3. Porozumienie TRIPS	572
4. „Internetowe” traktaty WIPO	575
4.1. Wprowadzenie	575
4.2. Traktat WIPO o prawie autorskim	576
4.3. Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach	579
4.4. Pekijski traktat w sprawie audiowizualnych artystycznych wykonaniań	582
4.5. Traktat WIPO o dostępie osób niewidomych do utworów drukowanych	583
5. ACTA	584
Rozdział IX. Prawo autorskie w Unii Europejskiej	589
1. Uwagi ogólne	589
2. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej	591
3. Orzecznictwo TSUE	602
4. Dyrektywy a polskie prawo autorskie	606
Rozdział X. Prawo właściwe i jurysdykcja krajowa	610
1. Wprowadzenie	610
2. Prawo właściwe do oceny naruszenia prawa autorskiego	610
3. Prawo właściwe dla umów autorskich	615
4. Jurysdykcja krajowa	616

Rozdział XI. Prawo karne	619
1. Piractwo i prawo autorskie	619
2. Odpowiedzialność karna	620
Rozdział XII. Okolice prawa autorskiego	623
1. Dodatkowe podstawy prawnej ochrony rezultatów twórczości	623
2. Granice swobody twórczej	630
3. Prawo do wizerunku	631
4. Ochrona korespondencji	634
5. Prawo autorskie a swoboda wypowiedzi	635
5.1. Wprowadzenie	635
5.2. Konieczność sięgania do art. 10 EKPC	638
5.3. Bezpośrednie stosowanie EKPC	641
5.4. Konstytucja	643
5.5. Wnioski	644
Rozdział XIII. Uwagi końcowe – przyszłość prawa autorskiego	645
Bibliografia	655
Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych	681
Skorowidz	747

WYKAZ SKRÓTÓW

Źródła prawa

- dyrektywa 2006/116 – dyrektywa 2006/116/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie czasu ochrony prawa autorskiego i niektórych praw pokrewnych (wersja ujednolicona, Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006, s. 12, z późn. zm.)
- dyrektywa 2014/26 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/26/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania *online* na rynku wewnętrznym (Dz. Urz. UE L 84 z 20.03.2014, s. 72)
- dyrektywa internetowa,
dyrektywa 2001/29 – dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów prawa autorskiego i praw pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. WE L 167 z 22.06.2001, s. 10, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 230)
- dyrektywa komputerowa – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/24/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie ochrony prawnej programów komputerowych (wersja skodyfikowana, Dz. Urz. UE L 111 z 5.05.2009, s. 16)
- dyrektywa o handlu elektronicznym – dyrektywa 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (Dz. Urz. WE L 178 z 17.07.2000, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 13, t. 25, s. 399)
- EKPC – europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- Karta – Karta praw podstawowych Unii Europejskiej (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391, z późn. zm.)

- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
- k.k. – ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
- Konstytucja – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- konwencja berneńska – Akt paryski konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych, sporządzony w Paryżu dnia 24 lipca 1971 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474, załącznik)
- konwencja rzymska – Międzynarodowa konwencja o ochronie wykonawców, producentów fonogramów oraz organizacji nadawczych, sporządzona w Rzymie dnia 26 października 1961 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 125, poz. 800)
- k.p.a. – ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 267 z późn. zm.)
- k.p.c. – ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101 z późn. zm.)
- p.p.m. – ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1792)
- pr. aut. – ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
- p.s.w. – ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 572 z późn. zm.)
- p.w.p. – ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1410 z późn. zm.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47, z późn. zm.)
- traktat pekiński – Pekiński traktat w sprawie audiowizualnych artystycznych wykonań (tekst angielski na stronie: <http://www.wipo.int/dc2012/en>)
- TRIPS – Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej; załącznik do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (Dz. U. z 1996 r. Nr 32, poz. 143, załącznik nr 1)
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej, sporządzony w Maastricht dnia 7 lutego 1992 r. (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13, z późn. zm.)
- u.o.b.d. – ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych (Dz. U. Nr 128, poz. 1402 z późn. zm.)
- u.ś.u.e. – ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1422 z późn. zm.)
- u.z.n.k. – ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 z późn. zm.)
- WCT – WIPO Copyright Treaty/Traktat Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO) o prawie autorskim, sporządzony w Genewie dnia 20 grudnia 1996 r. (Dz. U. z 2005 r. Nr 3, poz. 12)

- WPPT – WIPO Performances and Phonograms Treaty/Traktat WIPO o artystycznych wykonaniach i fonogramach, sporządzony w Genewie dnia 20 grudnia 1996 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 41, poz. 375)

Czasopisma i publikatory

- Biul. SN – Biuletyn Sądu Najwyższego
Dz. U. – Dziennik Ustaw
Dz. Urz. UE – Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
Dz. Urz. WE – Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich
EIPR – European Intellectual Property Review
Ent.L.R. – Entertainment Law Review
EPS – Europejski Przegląd Sądowy
GRUR – Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GRUR Int. – Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Auslands- und Internationaler Teil
IIC – International Review of Industrial Property and Copyright Law
IPQ – Intellectual Property Quarterly
IRIS – Legal Observations of the European Audiovisual Observatory
JIPITEC – Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law
JIPLP – Journal of Intellectual Property Law & Practice
KPP – Kwartalnik Prawa Prywatnego
KUR – Kunstrecht und Urheberrecht
M. Praw. – Monitor Prawniczy
MMR – Multimedia und Recht
OSA – Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNC – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OSNK – Orzecznictwo Sądu Najwyższego w Sprawach Karnych
OSNKW – Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP – Orzecznictwo Sądów Polskich
OTK – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Zbiór Urzędowy, Seria A
PiP – Państwo i Prawo
PIPWI UJ – Prace Instytutu Prawa Własności Intelektualnej Uniwersytetu Jagiellońskiego, kontynuacja ZNUJ PWiOWI
PPH – Przegląd Prawa Handlowego
Prz. Leg. – Przegląd Legislacyjny
PS – Przegląd Sądowy
PUG – Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RIDA – Revue Internationale du Droit D'Auteur
RPEiS – Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. Praw. – Studia Prawnicze

TPP	– Transformacje Prawa Prywatnego
WIPR	– World Intellectual Property Report
ZNUJ PPWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej, kontynuacja ZNUJ PWiOWI
ZNUJ PWiOWI	– Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZUM	– Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht

Inne

ALAI	– Association Littéraire et Artistique Internationale
BGH	– Bundesgerichtshof
CISAC	– Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et Compositeurs (Międzynarodowa Konfederacja Stowarzyszeń Autorów i Kompozytorów)
<i>Concise European Copyright Law</i> e.c.c.	– <i>Concise European Copyright Law</i> , red. Th. Dreier, P.H. Hugenholtz, Alphen aan den Rijn 2006 – <i>European copyright code</i> (The Wittem Project, April 2010, www.copyrightcode.eu)
EFTA	– European Free Trade Association
EOG	– Europejski Obszar Gospodarczy
ETS	– Europejski Trybunał Sprawiedliwości; od daty zmiany jego nazwy w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 1.12.2009 r. na Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej powoływany jako „TSUE”
<i>European Copyright Law</i>	– <i>European Copyright Law. A Commentary</i> , red. M.M. Walter, S. von Lewinski, Oxford 2010
GEMA	– Gesellschaft für Musikalische Aufführungs- und Mechanische Vervielfältigungsrechte
IFPI	– International Federation of the Phonographic Industry
<i>Komentarz</i>	– <i>Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz</i> , red. J. Barta, R. Markiewicz, wyd. 5, Warszawa 2011
KPA	– Komisja Prawa Autorskiego
NBP	– Narodowy Bank Polski
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
OA	– <i>open access</i> („otwarty dostęp”)
o.z.z.	– organizacje zbiorowego zarządzania
P2P	– <i>peer-to-peer sharing</i>
SA	– Sąd Apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– Sąd Okręgowy
SPI	– Sąd Pierwszej Instancji
<i>System</i>	– <i>System prawa prywatnego</i> , t. 13, <i>Prawo autorskie</i> , red. J. Barta, Warszawa 2007

TK	- Trybunał Konstytucyjny
TSUE	- Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
UOKiK	- Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
WIPO	- World Intellectual Property Organization (Światowa Organizacja Własności Intelektualnej)
WSA	- Wojewódzki Sąd Administracyjny
WTO	- World Trade Organization (Światowa Organizacja Handlu)
ZAiKS	- Stowarzyszenie Autorów ZAiKS (początkowo Związek Autorów i Kompozytorów Scenicznych)

OD AUTORÓW

Książka ta wywodzi się z „Wprowadzenia”, tekstu poprzedzającego kolejne wydania książki *Prawo autorskie i prawa pokrewne* – będącego zbiorem przepisów z tego zakresu. Zdecydowaliśmy się dotychczasowy tekst zasadniczo zmienić, uwzględniając aktualizację przepisów i najnowsze orzecznictwo. Został on także poszerzony o problemy wynikające z dyskusji na temat prawa autorskiego prowadzonych na studiach podyplomowych w Instytucie Prawa Własności Intelektualnej UJ oraz o niektóre zagadnienia stanowiące przedmiot naszych opinii prawnych. Omówiono w nim także kwestie ważne dla praktyków, głównie ze względu na prowadzone lub potencjalne spory sądowe. Rozbudowany został poza tym wątek dotyczący prawa wspólnotowego poprzez prezentację odpowiednich regulacji, orzeczeń ETS i zamierzeń legislacyjnych.

Prawo autorskie nie jest ograniczone do zagadnień i ujęć podręcznikowych. Wyraża się to, po pierwsze, w uwzględnieniu także kwestii drugorzędnych z punktu widzenia wymogów egzaminacyjnych, jednak w praktyce funkcjonowania prawa autorskiego ważnych lub kontrowersyjnych. Po drugie, przedstawiamy tu niekiedy poglądy sprzeczne z dominującym kierunkiem wykładni przyjmowanym w Polsce, starając się jednak zawsze wyraźnie wskazać tę okoliczność. Po trzecie, szerzej omawiamy kwestie szczególnie aktualne i te, które w trakcie pisania tej książki były najmocniej dyskutowane. Jest to zatem także swoisty przewodnik po spornych zagadnieniach prawa autorskiego.

W opracowaniu w zasadzie pominięto charakterystykę przepisów dotyczących kontroli produkcji nośników optycznych, gdyż nie dotyczy ona bezpośrednio praw autorskich i praw pokrewnych. Regulujący tę problematykę rozdział 12² ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych wprowadza uprzednio nieznaną (obcy też zagranicznym ustawom autorskim i prawu Unii Europejskiej) system kontroli nośników optycznych. Jest to niewątpliwie nowa forma ograniczenia swobody działalności gospodarczej¹.

¹ Konieczność wprowadzenia przepisów dotyczących administracyjnego (ministerialnego) nadzoru nad produkcją nośników optycznych (w szczególności płyt CD, DVD i podobnych) była związana – jak czytamy w uzasadnieniu nowelizacji pr. aut. z 2004 r. – z występującym w Polsce na dużą skalę „piractwem”, tj. naruszaniem praw autorskich i praw pokrewnych przy nielegalnej produkcji i obrocie płytami.

Pragniemy w tym miejscu bardzo podziękować naszym przyjaciołom i współpracownikom Markowi Bukowskiemu, Joannie Marcinkowskiej, Andrzejowi Matlakowi, Justynie Ożegalskiej-Trybalskiej, Annie Tischner, Karolinie Włodarskiej i Michałowi Wyrwińskiemu za pomysły i dyskusje na cotygodniowych seminariach. Odrębnie chcielibyśmy wyrazić szczególną wdzięczność Sybilli Stanisławskiej, Tomaszowi Targoszowi i Annie Wojciechowskiej, którzy nadto przekazali nam życzliwe uwagi krytyczne do tej książki, częściowo w tekście uwzględnione. Dziękujemy także Paniom: Joannie Fitt za trudną pracę nad redakcją tej książki, Joannie Gwizdowskiej za opracowanie indeksu przedmiotowego oraz Annie Korpale za pomoc przy weryfikacji orzeczeń.

Autorzy, 25 lutego 2008 r.

Wydanie to jest istotnie rozszerzone i zmienione – ponad 30% tej książki zostało napisane na nowo. Wywołane to było zmianą stanu normatywnego, koniecznością uwzględnienia nowych problemów, orzeczeń sądowych i publikacji, modyfikacją niektórych naszych poglądów, poprawą zauważonych błędów, a także rozbudową analizy wybranych kwestii (np. w sprawie indywidualnego charakteru działalności twórczej, art. 35 pr. aut., odpowiedzialności za tzw. hosting, współautorstwa utworu audiowizualnego). Za pomoc w przygotowaniu drugiego wydania tej książki serdecznie dziękujemy Pani Katarzynie Rybczyńskiej.

Autorzy, 25 sierpnia 2010 r.

Trzecie wydanie tej książki zostało kolejny raz bardzo istotnie rozszerzone, a także zmodyfikowane w porównaniu do wydania z 2010 r. Dowodzi to, jak bardzo – niestety – starzeją się obecnie opracowania prawnicze z zakresu prawa autorskiego, zwłaszcza gdy ambicją piszących jest utrzymanie ich aktualności. Zmiany związane są przede wszystkim z nowymi wyrokami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, polskim orzecznictwem sądowym, a także nowymi dyrektywami Unii Europejskiej i konwencjami międzynarodowymi. Wśród najważniejszych uzupełnień należy wymienić rozważania dotyczące pojęcia utworu w prawie Unii Europejskiej, dyrektywy o dziełach osieroconych, perspektywy modyfikacji tekstu art. 35 pr. aut. i zasad odpowiedzialności przechowujących utwory w internecie, układu ACTA, wolnego dostępu (*open access*) oraz wyczerpania prawa do programu komputerowego udostępnianego *on-line*. Za pomoc w przygotowaniu także trzeciego wydania tej książki serdecznie dziękujemy Pani Katarzynie Rybczyńskiej.

Autorzy, 25 lutego 2013 r.

W tym, czwartym z kolei, wydaniu książki, należy w znacznym stopniu powtórzyć wcześniejszą notę odautorską. Ten tekst także został istotnie zmieniony – prawie 30% zostało dodane lub zasadniczo zmodyfikowane. Wywołane jest to przede wszystkim dwoma nowelizacjami prawa autorskiego z 2015 r. Zmiany dotyczą m.in. czasu trwania praw pokrewnych, dozwolonego użytku, dzieł osieroconych i niedostępnych w handlu oraz wynagrodzenia dla twórców z tytułu użyczenia utworów przez biblioteki. Uwzględniono także orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, sądów polskich i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Spowodowały one konieczność nowego podejścia lub rozbudowania rozważań w sprawie m.in. stosowania testu trójstopniowego, „ściągnięcia” nielegalnych plików z internetu, dopuszczalności używania odnośników (linków), parodii i znaczenia określenia „korzystanie” z utworu. Niekiedy wprowadziliśmy także korekty do wcześniej proponowanych interpretacji, wskazaliśmy na nowe problemy prawne, a także uaktualniliśmy literaturę przedmiotu. W książce wykorzystaliśmy również niektóre nasze ostatnie publikacje. Także nad tym wydaniem, jak zwykle z uśmiechem, cierpliwością i pełnym oddaniem, pracowała Pani Katarzyna Rybczyńska – za co bardzo serdecznie dziękujemy.

Autorzy, 25 listopada 2015 r.

Rozdział I

UWAGI WSTĘPNE

Prawo autorskie stanowi część prawa własności intelektualnej i oznacza – w węższym znaczeniu – zbiór przepisów wydanych z myślą o ochronie interesów twórców oraz stosunków prawnych związanych z tworzeniem utworów, korzystaniem z nich i ich ochroną. W szerszym znaczeniu pojęcie to obejmuje także regulacje odnoszące się do tzw. praw pokrewnych, a więc praw wyłącznych przyznanych m.in. artystom wykonawcom, producentom fonogramów, nadawcom radiowym i telewizyjnym.

Określenie „**własność intelektualna**” jest używane w konwencjach międzynarodowych, a także w nazwie Światowej Organizacji Własności Intelektualnej (WIPO)¹. Nawiązuje ono do „własności rzeczy”, głównie ze względu na przyjętą konstrukcję bezwzględnych praw podmiotowych. Dobra niematerialne, ze względu na sposób ich istnienia, są eksploatowane z innymi jednak skutkami niż rzeczy (ze względu na możliwość korzystania z nich równoległe przez nieokreśloną liczbę podmiotów), co przesądza o innym modelu ich ochrony, zbliżonym jednak do ochrony własności².

W ramach własności intelektualnej, poza wskazanymi wyżej przedmiotami prawa autorskiego w szerszym znaczeniu tego pojęcia, chronione są w Polsce nadto:

- a) bazy danych (na podstawie ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ochronie baz danych),
- b) wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe, oznaczenia geograficzne i topografie układów scalonych (na podstawie ustawy z dnia 30 czerwca 2000 r. – Prawo własności przemysłowej) oraz
- c) odmiany roślin (na podstawie ustawy z dnia 26 czerwca 2003 r. o ochronie prawnej odmian roślin).

¹ <http://www.wipo.int/portal/index.html.en>

² Por. w tej kwestii bliżej M. Czajkowska-Dąbrowska, *Własność czy własności (intelektualne)? (w:) Współczesne problemy prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Marii Poźniak-Niedzielskiej*, red. A. Kidyba, R. Skubisz, Kraków 2007, s. 48 i n.

Istotne jest również, że w ochronie własności intelektualnej, w tym praw autorskich, ważną rolę spełnia ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, w szczególności zamieszczona w niej regulacja statuująca ochronę *know-how* (art. 11). Od-
rębnie zasygnalizować trzeba znaczenie, jakie dla prawa autorskiego mają przepisy kodeksu cywilnego dotyczące ochrony dóbr osobistych, zobowiązań i czynów niedozwolonych.

Powstanie prawa autorskiego wywodzi się z przywilejów drukarskich. Za pierwszy akt prawny chroniący autorskie prawa majątkowe, w dzisiejszym rozumieniu tego określenia, uważany jest angielski Statute of Anne (1710 r.³).

Ustanowienie praw autorskich znajduje uzasadnienie przede wszystkim w teoriach odwołujących się do⁴:

- a) względów **utilitytarnych** związanych z nakłanianiem do pracy twórczej za pomocą prawa⁵ – ujęcie to oparte jest na założeniu ekonomicznym, że zapewnienie

³ Data ta często jest traktowana jako początek nowoczesnego prawa autorskiego. Ale już w czasach starożytnych przyjęte normy społeczne (opinia publiczna) w znacznym stopniu chroniły interesy osobiste twórcy, zwłaszcza ze względu na stosunki towarzyskie i relację autor – wydawca. W ograniczonym stopniu respektowane było prawo decydowania o pierwszym upowszechnieniu dzieła. Warto tu odnotować, że pomimo braku instytucjonalnej ochrony właśnie w Rzymie wykształcił się termin „plagiat”. Marcus Valerius Martialis (40–104 n.e.), który pierwszy użył terminu *plagium* dla zwalczania złodziei jego wierszy, pisał do jednego z nich, Fidentinusa: „Mówi się, że recytując me wiersze, mówisz jak o swoich. Jeżeli masz zamiar wskazywać moje autorstwo, prześlę ci je gratis. Jeżeli jednak chcesz je nazywać swoimi, to lepiej je kup, a wówczas nie będą już należeć do mnie” (cyt. za Ch. Swack, *Safeguarding Artistic Creation and the Cultural Heritage: a Comparison of Droit Moral between France and the United States*, Columbia-VLA Journal of Law & the Arts 1998, nr 22, s. 367). Po wynalezieniu druku pojawiły się przywileje wydawnicze, głównie dla drukarzy (pierwszy w 1469 r. w Rzeczypospolitej Weneckiej dla Jana ze Spiry). Ich specyfika polegała na swoistym połączeniu prawa patentowego z autorskim. Wyłączność bowiem dotyczyła stosowania wynalazku (druku) przez określony czas – ale tylko w odniesieniu do wskazanego utworu. Później zaczęły się pojawiać równoległe normy ogólne zakazujące przedruków z dzieł innych księgarzy (uchwała Rady Miejskiej w Norymberdze – 1525). W Anglii dekret Izby Gwiazdziejst z 1586 r. łączył przywilej wydawniczy z obowiązkiem rejestracji dzieł. Uważa się, że ta regulacja była skierowana na kontrolę nad wydawanymi dziełami, a więc w istocie miała charakter cenzury prewencyjnej, choć równocześnie stanowiła normę prawa konkurencji. Specyficzne dla tego dekretu było przyznanie kompetencji do udzielania zgody na publikację – organizacji wydawców. Podobną rolę pełniły przepisy uzależniające wydanie książki od zgody autora, które jednak równocześnie zapewniały w ten sposób także ochronę dla niego. Statut Królowej Anny przyznawał autorom wyłączne i zbywalne prawo do druku ich książek. Umożliwiał on także zapobieganie – bez odpowiedniej zgody – importowi książek zawierających chronione utwory. Okres ochrony wynosił w zasadzie 14 lat od chwili publikacji, przy czym, gdy autor żył w ostatnim roku tego okresu, ochrona ulegała przedłużeniu o kolejne 14 lat. Warunkiem ochrony była rejestracja utworu i depozyt 9 egzemplarzy w bibliotekach publicznych. Po tym Statucie kolejne ustawy autorskie wydano w Danii (1741), USA (1787), Francji (1791 i 1793). Por. w tej kwestii przede wszystkim L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich: od starożytności do II wojny światowej*, Wrocław 2013, <http://www.bibliotekacyfrowa.pl/publication/41089>; S. Grzybowski (w:) S. Grzybowski, A. Kopff, J. Serda, *Zagadnienia prawa autorskiego*, Warszawa 1973, s. 34 i n.; S.P. Liemer, *On the Origins of the Droit Moral: How Non-economics Rights Came to be Protected in French IP Law*, Journal of Intellectual Property Law 2011, nr 19, s. 65 i n.

⁴ Por. w tej kwestii L. Zemer, *On the value of copyright theory*, IPQ 2006, nr 1, s. 55–71.

⁵ Dobrą ilustracją takiego podejścia jest tytuł wspomnianej wcześniej pierwszej ustawy autorskiej (Statute of Anne): „An Act for the Encouragement of Learning by Vesting the Copies of Printed Books in the Authors or Purchasers of such Copies. During the Times Therein Mentioned” oraz tekst amerykańskiej konstytucji, który stanowi m.in. „promote the progress of science and useful arts, by securing for limited times to authors and inventors the exclusive right to their respective writings and discoveries”.

przyznania twórcy praw wyłącznych (monopolu eksploatacyjnego) w odniesieniu do rezultatów jego pracy stymuluje go do działalności twórczej, zapewnienie wyłączności umożliwia także uzyskanie zwrotu poniesionych przez twórcę nakładów na stworzenie dzieła oraz sprzyja korzystnemu społecznie rozpowszechnianiu przez niego utworów;

- b) włożonej przez twórcę **pracy** i jej owoców – podejście takie, wywodzone od Johna Locke’a i nawiązujące do koncepcji prawa natury, oparte jest na założeniu, że właśnie praca uzasadnia przyznanie temu, kto ją świadczył, prawa wyłącznego do jej rezultatu, a w konsekwencji – wyłączenie określonego dobra z powszechnej dostępności, o ile nie narusza to interesu powszechnego;
- c) **osobowości** twórcy – teorie te, bazujące na poglądach filozoficznych G.W.F. Hegla i I. Kanta, uzasadniają przyznanie prawa autorskiego twórcy potrzebą rozwoju jego osobowości bądź stwierdzeniem, że dzieło jest uzewnętrznieniem indywidualnej osobowości twórcy i już z tego względu zasługuje na szczególną ochronę.

Wśród nowszych ujęć funkcji prawa autorskiego należy zwrócić uwagę na koncepcje neoklasyczne, odwołujące się do traktowania prawa autorskiego nie jako mechanizmu stymulującego twórczość, lecz jako instytucji przeznaczonych do osiągania za pomocą mechanizmów rynkowych efektywności (w sferze zysku) alokacyjnej (w związku z „lokalizowaniem” kapitału). W tym miejscu trzeba wspomnieć o tzw. **ekonomicznej analizie prawa**, stworzonej w szkole chicagowskiej – za jedyny cel, jaki prawo winno realizować, uznającej efektywność ekonomiczną – wykorzystywanej także do uzasadniania istnienia prawa autorskiego⁶. Wskazuje się, że w odniesieniu do prawa własności intelektualnej uwzględniane są zwłaszcza dwa argumenty: stymulowanie twórczości i przeciwstawny – niedogodność monopolu. Optymalna regulacja, w takim ujęciu, polega na wybraniu takiego poziomu ochrony praw twórcy, „w którym następuje zrównanie marginalnych kosztów społecznych i marginalnych korzyści społecznych”⁷. Niekiedy oprócz wskazanej funkcji gospodarczej prawa autorskiego wyróżnia się jego funkcję komunikacyjną, skłaniającą uprawnionych do publicznego rozpowszechniania dzieł (ze względu na zapewnioną kontrolę nad ich dalszą eksploatacją)⁸. Ciekawe jest także ujęcie eksponujące rolę prawa autorskiego w realizacji paradygmatu demokratycznego. Chodzi tu o zapewnienie warunków dla rozwoju demokratycznego społeczeństwa obywatelskiego. Sprzyja temu klasyczna funkcja „produkcyjna” prawa autorskiego (zachęcająca do tworzenia i rozpowszech-

⁶ Problematykę tę w polskiej literaturze prawniczej reprezentują przede wszystkim dwa opracowania: J. Stelmach, B. Brożek, W. Załuski, *Dziesięć wykładów o ekonomii prawa*, Warszawa 2007 oraz praca zbiorowa *Analiza ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych*, red. J. Stelmach i M. Soniewicka, Warszawa 2007.

⁷ Por. W. Załuski, *Schemat ekonomicznego ujęcia prawa własności intelektualnej (w:) Analiza ekonomiczna w zastosowaniach prawniczych*, red. J. Stelmach i M. Soniewicka, Warszawa 2007, s. 109–112.

⁸ Por. M.L. Montagnani, M. Borghi, *Positive Copyright and Open Content Licences: How to Make a Marriage Work by Empowering Authors to Disseminate Their Creations*, IJCLP 2007, vol. 12, <http://ssrn.com/abstract=1020997>.

niania utworów) oraz jego funkcja strukturalna (gwarantująca twórcom i wydawcom finansową niezależność od państwa, a w konsekwencji rozwój niezależnego sektora twórczości i jej rozpowszechniania)⁹.

Żadna z tych teorii, ujmowana osobno, nie wyjaśnia źródeł, funkcji i sensu prawa autorskiego. Zwracają one jedynie uwagę na możliwe aspekty rozpatrywania tego prawa. W różnych okresach historycznych, a także systemach prawnych, w zależności od przyjętej hierarchii wartości, przypisywano niektórym z tych koncepcji znaczenie pierwszoplanowe, co miało wpływ na określenie zasad i granic ochrony autorskiej w konkretnych ustawach, a także na ich wykładnię.

Skrótko przedstawione koncepcje prawa autorskiego znajdują odbicie w dwóch podstawowych systemach: romańskim systemie *droit d'auteur* i anglosaskim systemie *copyright*¹⁰. Rozgraniczenie tych systemów jest oparte przede wszystkim na odmiennej roli przypisywanej tej gałęzi prawa.

W systemie *droit d'auteur* ochrona jest ustanowiona przede wszystkim ze względu na majątkowe i osobiste (moralne) interesy twórców. Początkowo niekiedy przyjmowany był kontrowersyjny pogląd, że prawa te miałyby przysługiwać twórcom „z natury rzeczy”, a rolą ustawodawcy było jedynie „potwierdzenie” słusznie należnych im praw. Jeżeli chodzi o konstrukcję treści prawa autorskiego, wyróżnia się dwa modele: dualistyczny i monistyczny. **Model dualistyczny**, przyjęty m.in. we Francji, Włoszech, Hiszpanii i w Polsce, charakteryzuje się wydzieleniem dwóch samodzielnych (autonomicznych) praw autorskich: prawa majątkowego i prawa osobistego. Należy mieć świadomość, że wyodrębnianie w prawie autorskim uprawnień majątkowych i osobistych ma do pewnego stopnia umowny charakter. Uprawnienia majątkowe często służą ochronie interesów osobistych, np. poprzez zakaz eksploatacji utworu przez określoną grupę polityczną, i podobnie – uprawnienia osobiste wykorzystywane bywają do realizacji interesów majątkowych; dotyczy to najczęściej wyrażania zgody na naruszenie integralności dzieła architektonicznego. Różnice zachodzące między tymi prawami dotyczą m.in. takich kwestii, jak: czas trwania, zasady określania uprawnionego podmiotu, dopuszczalność i reguły obrotu, środki ochrony¹¹. Z kolei cechą **modelu monistycznego**, leżącego u podstaw m.in. niemieckiej ustawy autorskiej, jest traktowanie uprawnień osobistych i majątkowych jako składników jednolitego, niezbywalnego prawa

⁹ Por. N.W. Netanel, *Copyright and a democratic civil society*, Yale Law Journal, November 1996, s. 283 i n.

¹⁰ Por. ciekawe i wielowymiarowe porównanie obu tych systemów S. von Lewinski, *International Copyright Law and Policy*, Oxford–New York 2008, s. 36–63.

¹¹ Ustalenia te odnoszą się także do generalnych trudności z wyraźnym oddzieleniem praw osobistych i majątkowych. Zauważa się w szczególności, że sam podział ma charakter typologiczny oraz że w niektórych przypadkach (np. prawa do wizerunku – por. rozdz. XII.3) w istocie prawa tzw. niemajątkowe mają charakter hybrydowy. Por. w tej kwestii M. Romanowski, *Podział praw podmiotowych na majątkowe i niemajątkowe*, PiP 2006, z. 3, s. 24 i n. Podobnie prawa majątkowe często służą ochronie interesów osobistych.

Janusz Barta i Ryszard Markiewicz od wielu lat kierują Katedrą Prawa Własności Intelektualnej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego (dawniej: Instytut Prawa Własności Intelektualnej UJ). Zajmują się problematyką praw na dobrach niematerialnych, w szczególności prawem autorskim. Opublikowali w Wolters Kluwer m.in. następujące opracowania: *Ustawa o ochronie baz danych. Komentarz* (2002), *Oprogramowanie open source w świetle prawa* (2005), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz* (redakcja i współautorstwo, wyd. V, 2011), *Prawo autorskie. Zbiór przepisów i orzecznictwa*, t. 1–3 (wyd. V, 2005), *Ochrona danych osobowych. Komentarz* (wspólnie z P. Fajgielskim, wyd. VI, 2015), *Prawo autorskie i prawa pokrewne. Wprowadzenie* (wyd. VI, 2014), *Telewizja interaktywna a prawo autorskie* (2007), *Media a dobra osobiste* (redakcja i współautorstwo, 2009), *Zabawy z prawem autorskim* (2015). Autorzy są związani z Kancelarią Markiewicz&Sroczyński.

Książka w sposób kompleksowy przedstawia problematykę prawa autorskiego. Jest równocześnie przewodnikiem po spornych i aktualnych zagadnieniach w tej dziedzinie.

Czwarte wydanie zostało istotnie rozszerzone i zmienione – blisko 30% materiału dodano lub zasadniczo zmodyfikowano. Spowodowane to było zmianą stanu normatywnego (dwie nowelizacje polskiego prawa autorskiego w 2015 roku) i niektórych poglądów autorów, a także rozbudową analizy wybranych kwestii, np.:

- „ściągnięcia” nielegalnych plików z internetu,
- dopuszczalności używania odnośników (linków),
- dzieł osieroconych,
- zasad stosowania testu trójstopniowego.

Autorzy uwzględnili problemy prawa autorskiego poruszane na studiach podyplomowych prowadzonych w Katedrze Prawa Własności Intelektualnej UJ, a także stanowiące przedmiot sporów sądowych lub opinii prawnych. Omówili również odpowiednie aspekty prawa Unii Europejskiej.

Pierwsze wydanie publikacji zostało uznane przez „Magazyn Literacki KSIĄŻKI” za jedną z pięciu książek 2008 roku.

ZAMÓWIENIA:

infolinia 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
zamowienia@wolterskluwer.pl
WWW.PROFINFO.PL